

Ac proinde etiam si inaequalis fervari placuerit in collatione aequali, pactio fervanda erit: & contra si aequalis fervari placuerit in collatione inaequali, itaque cum saepe non constat, an aequalis utriusque aut rerum aut operae collatio facta sit, ut omnis de hac controversia inter socios tollatur, restit fecerint si ipsi expresse partes societatis constituant. Videtur tamen quod hic simpliciter dicitur, aliqua indigere cautione, de qua sub § seq. Quod si societas ea conditione contracta sit, ut partes postea conferrentur, ad boni viri arbitrium res redigenda est, § 6. hoc tit. Sed & si arbitrio tertii alicujus partium definitio permissa sit, arbitrium boni viri eledum videtur, posteaque iniquitate arbitrium persone eledae per iudicium bonae fidei corrigi, l. societatem, 76. cum a. l. seq.

Uti ad unum duae partes, &c.] Haec conventio, ut ad unum duae partes tam damni, quam lucri pertineant, ad alterum tertia, propter analogiam inaequalitatis partium in damno & lucro facta recepta est. Immo vice inaequalitatem habere videtur: quoniam incertum est, lucrum an damnum ex communi negotiatione proventurum sit: neque enim semper favente Mercurio negotia procedunt.

TEXTUS.

De partibus inaequalibus.

2. De illa sane conventione quaesitum est, si Titius & Sejus inter se pacti sint, ut ad Titium lucri duae partes pertineant, damni tertia, &c. §. Si jura duae partes damni, lucri tertia, an rata debeat haberi conventio? Quintus Mucius contra naturam societatis talem pactioem esse existimavit, & ob id non esse ratam habendam. Servius Sulpitius, (cujus sententia prevaluit,) contra sensit, quia saepe quorundam ita pretiosa est opera in societate, ut eos justum sit conditione meliore in societatem admitti. Nam & ita posse coiri societatem non dubitatur, ut alter pecuniam conferat, alter non conferat, & tamen lucrum inter eos commune sit: quia saepe opera alicujus pro pecunia valet. Et adeo contra Quinti Mucii sententiam obtrivit, ut illud quoque consistere posse convenire, ut quis lucri partem ferat, de damno non teneatur: quod & ipsum Servius convenienter sibi fieri existimavit. Quod tamen ita intelligi oportet, ut si in alia re lucrum, in alia damnum illatum sit, compensatione facta, solum quod superest, intelligatur lucro esse.

NOTA.

2. Contra naturam societatis.] Utpote quae aequalitatem tanquam jure quodam fraternitatis desideret, l. 63. pr. eod. Servius Sulpitius] l. 30. in fin. h. t. Opera alicujus pro pecunia.] Idem intelligi debet de labore, de periculo navigationis & similibus, l. 29. §. 3. eod.

COMMENTARIUS.

- 1 Sulpitium in casu hic proposito non tam improbasse videri sententiam Mucii, quam temperasse.
- 2 Improbatur eadem Mucii sententia simpliciter.
- 3 Nobilitas quadam circa casum, quo ab uno pecunia, ab altero opera conferitur.
- 4 Si conveniret, ut unus lucri sit percipiens, damni immuni, & de leonina societate.

Liri duae partes, damni tertia.] Difficiliter, liri in societate coeunda admittit, ut partes lucri & damni difformiter constituerentur, veluti si conveniret, ut unus lucri partes duas, damni unam tantum, alter duas damni, tertiam lucri ferat. Nam Quinto Mucio haec conventio displicuit, ut natura societatis, quae aequalitatem desiderat, contraria: sed a Servio Sulpitio admittit: cujus sententiam prevaluisse videtur Justinianus.

Quia saepe quorundam ita pretiosa est opera.] Haec ratio arguere videtur Sulpitium non tam improbabile sententiam Mucii, quam temperasse: nimirum quod Mucius simpliciter dixit, inquam esse hanc pactioem, naturaeque societatis contrariam, ut alter plus lucri, alter plus damni sentiat, id Servium existimasse verum non esse in omni societate: inquam quidem eam conventionem videri in simplicis & aequalis collatione rerum seu pecuniae, quod etiam tunc solum Mucius consideravit: at inquam non esse ubi unus pecuniam tantum, alter operam simul cum pecunia conferat; imago justum esse, hanc meliorem conditione in societatem admitti. Igitur ne quidem ex sententia Servii pactio de inaequalibus lucri partibus valet, ubi aequalis est operarum & fortis collatio; sed tunc demum ratum est; cum inaequalis est collatio; & is, quem plus lucri ferre placet, etiam plus societati conferat, five pecuniam, five operam aut industriae: quod etiam evidenter probare videtur responsum Ulpian. in l. si non fuerint. 29. pr. hoc tit. Atque ita olim Azo contra Joannem disputavit, quique sententiam interpret. comm. ad hunc §. in d. l. 29. sequuntur Gomez. 1. var. resol. 5. num. 3. Wesembec. parat. bio n. 7. Christin. vol. 3. decis. 51. Sed ut verum fateatur, non possum huic sententiae acquiescere. Nam primum rationis esse videtur, ut expressa conventio operetur ultra naturam ordinariam contractus, arg. l. contractus, 23. de reg. jur. modo

ne nimis inducatur inaequalitas, & quae sapienter communione leoninam. Deinde quia aperte huic sententiae refragatur, quod simpliciter scriptum est §. praec. si partes expresse fuerint, has fervari debere: quod & de partibus aequalibus in collatione inaequali, & de partibus inaequalibus etiam ubi aequalis est collatio, omnino accipiendum est: quoniam in collatione inaequali, etiam de partibus nihil conveniret, partes inaequales iuxta ea, quae dicta sunt, constitutae intelliguntur. Atque hoc etiam probat textus §. seq. & l. Mutius, 30. in fin. eod. Fiti vero hac ratione inducitur aliqua inaequalitas; non video tamen, cur non possit expressa conventio id effici, cum non plane tollatur lucri communio, in qua consistit societatis substantia. Nec dubium est, quin societas aequae parte donationis causa recte contrahatur atque emptio venditio, l. si quis, 38. de contr. empt. Quare existimandum potius est, Servium in reddenda ratione suae sententiae respexisse ad id quod plerumque evenit, ut scilicet unus opera fit pretiosior, & plus societati proferat, quam alterius: de quo tamen in singulari personis inquirendum non fit, cum ad aequalitatem pacti, quod contra Mucium probat, defendendum sufficit, id evenire posse, & frequenter etiam evenire: neque aliud sensisse Ulpianum, aut nimiam solum improbabile inaequalitatem, d. l. 29. hoc tit. Uti vero sit, usus hujusmodi conventiones sustinet, ut post Angel. Porc. & alios testatur Wesemb. hic & in par. d. loc. add. Menoch. 2. de arb. jud. cas. 115.

Uti alter pecuniam.] Etiam unus pecuniam, altero operam conferente societatem contrahi posse obtrivit, l. 1. C. hoc tit. & quidem ita, ut hic dicitur, ut lucrum inter eos commune sit, quippe cum saepe opera alicujus tanti sit, quanti pecunia est. Tritum est illud Plauri Afrin. act. 1. §. 3. Par pari datum hospitium est, opera pro pecunia; cui simile illud in l. 52. §. 2. eod. pretium opera & artis est levamentum, id est pecunia. Vario apud Non. unmissis est, equanem, levamentum. In codice Hermulco praeposito literarum ordine scriptum est velamentum. Nimirum qui stempe operam praestat, non minus praestare creditur, quam is, qui pecuniam conferat. Quod de opere dicitur, idem & de labore ac periculo navigationis & similibus intelligi debet, d. l. si non fuerint, 29. §. 2. hoc tit. Possunt igitur duo societatem fide coire, ut unus pecuniam conferat, unde merces emanant & negotiatio exercatur; alter operam dumtaxat, qui proficitur ut merces emendas, emat & vendat, ut sic deinde lucrum commune sit. Ceterum haec collatio non uno modo fit: nam aut opera conferatur cum solo pecuniae usu, quo casu fors domino perit, & si salva est, domino salva est: aut opera conferatur cum ipso dominio pecuniae, quo casu qui operam impendit, particeps fit fortis. In prima specie comparatur cum opera non fors, sed periculum amittendae fortis; & lucrum, id quod ex ea probabiliiter sperari poterat. In altera

opera pretium habetur quasi forti adjectum, & pro eo quod valet, in ipsa forte partem habet, qui operam praestat, ut eleganter Grot. 2. de jur. bell. ac. pac. 12. num. 24. Covar. 3. var. resol. 2. Atque hinc sumenda decisio quaestiones agitatae apud interpretes in l. 1. C. hoc tit. utrum in hoc genere societatis pecunia collata communicetur, nec ne; & consequenter, utrum finita societate ea etiam inter socios dividenda sit, an is, qui consulit, eam percipere debeat? Cui similis est altera, utrum in hujusmodi specie damnum pecuniae amissa commune sit, an ad eum solum hoc damnum pertineat, qui consulit pecuniam. De quo laborant Gall. 23. ob. 24. n. 6. Fachin. 2. contr. 94. & 95. Christin. vol. 3. decis. 51. n. 4. & vol. 1. decis. 207. n. 8. & seq.

Lucrum partem ferat, de damno non tenetur.] Ut lociorum aliquis lucrum sit particeps, immunitas damni praeter naturam est societatis. Possit tamen ita conveniri sine injuria: nam secundum Cassium & Sabiniun talis conventio iniqua non est, si tanti fit opera quanti damnum est; id est, si tanti est illud, quod impenditur & perditur operae, quanti est damnum acceptum, d. l. si non fuerint, 29. §. 1. hoc tit. D. Grotius loco praecitato scribit, mistum esse hujusmodi modi contractum ex societate & contractu avertendi periculi, quem assurancementem vocant; atque in eo ita servari aequalitatem, si tanto plus lucri ferat, quam alioqui laturus fuerat, qui in se damnum recipit. Ait Justinianus lucri partem, ditertit partem. Nam talis societas coiri non potest: ut unus lucrum tantum, alter damnum aut damni partem sine lucro sentiat, d. l. 29. §. 2. quippe ita naturalis societatis est lucrum communio, ut sine ea nequeat societas consistere. Veteribus talis societas, ex qua quis damnum tantum, non etiam lucrum expectat leonina dicitur, d. l. 29. §. 2. appellatione proverbialis ducta ex Apologo Aesopi de leone, alino, & vulpe. Vid. Desiderium nostrum in Chilian.

In alia re lucrum, in alia damnum.] Lucrum non particulatim astitimatur, sed in summa firmatur, hoc est, id demum pro lucro reputatur, quod deducto omni damno atque impensis superest. Quemadmodum ex contrario damnum non intelligitur, nisi deducto omni lucro. l. 29. h. t. Inique si inter duos inita sit negotiorum mancipiorum & bonum, atque in hac damnum acceptum 100. aureorum, in ille lucrum factum 300. facta lucri & damni compensatione, reperitur superesse lucrum ducentorum, qui secundum legem societatis dividi debent.

TEXTUS.

De partibus expressis in una causa.

3. Illud expeditum est, si una causa pars fuerit expressa, (veluti in solo lucro, vel in solo damno,) in altera vero omissa, E e e e 2

in eo quoque quod pratermissum est, eadem partem servari.

COMMENTARIUS.

Que partes in causa lucri aut damni tantum definitae sunt. eadem etiam in causa omnia tacite definitae intelliguntur: verbi causa, si ea lege societas coita sit, ut ad unum duae partes lucri, ad alteram una pertineret, tacite actum intelligitur, ut eadem partes & in damno agnoscerent, & si conveirent, ut partes lucri aequalis sint: tacite conventum intelligitur ut damnum quoque pro aequalibus partibus commune sit. Idque locum etiam habet in societate conjugali, puta si pacto nuptialium placerit, lucri ex quaestione obsequialiter communicari: nam tunc damna quoque uterque conjugum ex aequo ferre debet. Everhard. consil. 197. Christin. vol. 2. de iur. n. num. 2. Ratio iuris huius affertur haec sola, quod id, quod generaliter dispositum est in uno correlativorum, etiam dispositum censetur in altero: sed parum, ut mihi videtur, subtiliter. Neque enim a natura relorum, sed a paritate rationis totum hoc pendet: quod etiam agnoscere videntur illi, qui non simpliciter, quod in uno correlativorum dispositum est, in altero quoque dispositum censi tradunt, sed additio hoc temperamento, quando utriusque par ratio est. Bald. in l. fin. C. de ind. vind. toll. Jac. in l. 1. C. de in iur. voc. Christin. d. l.

TEXTUS.

Quibus modis societas solvitur. De renuntiatione.

4. Marzet autem societas eo usque, donec in eodem consensu perseveraverint. At cum aliquis renuntiaverit societati, solvitur societas. Sed plane si quis callide in hoc renuntiaverit societati, ut obviens aliquid lucri solus habeat; veluti si totorum bonorum socius, cum ab aliquo haeres esset relictus, in hoc renuntiaverit societati; ut hereditatem solus lucri faceret, cogitur hoc lucri communicare. Si quid vero aliud lucri faciat, quod non captaverit, ad ipsum solum pertinet. Eius vero, cui renuntiatum est, quicquid omnino post renuntiationem societatem acquiritur, soli conceditur.

COMMENTARIUS.

- 1. Quam rationem habet, quod placet vel unius socius renuntiatione societatem solvi, alioquin etiam, cum in perpetuum coita est?
- 2. Quibus ex factis renuntiatio tacite facta intelligatur?
- 3. Malitiosa renuntiatio quatenus cui nocet?

Societas & mandatum in eo conveniunt, quod proprio quodam iure, & suis quibusdam modis solvantur, quos Justinianus, quoniam ab aliis modis, quibus iure communi obligatio tollitur, remoti sunt, explicare voluit. In societate id facit hoc loco, in mandato tit. seq. Societas proprio iure solvitur quatuor fere modis, renuntiatione, morte, capitis minutione, egrediente unius, l. 4. §. 1. l. verum. 63. §. ult. hoc tit. Quae singula ordine latius declarabuntur.

Deinde in eodem consensu] Tandem societas durat, quamdiu consensus partium perseveret, l. §. C. eodem. Et si quidem rebus adhuc integris voluntate omnium ab infirmata conjunctione discedatur, secundum commune legem de illendis obligationibus, quae consensu contrahuntur, invicem liberantur, §. ult. inf. quib. mod. toll. obl. Sed illud proprium huius contractus est, quod etiam postquam res integra esse desinit, id est, postquam iam collatio & communicatio facta est, ab eo recedi & vel unius voluntate potest: quomodo in specie dicitur societas diluili renuntiatione.

Cum aliquis renuntiaverit societati] Hoc in contractu societatis iure singulari receptum est contra regulas communes de dissolvendis obligationibus, l. §. C. de obl. & act. l. 3. C. de re se. vind. Idque duplici de causa: primum quia socii officium invicem praestant, & accipiunt: deinde quia non bene convenit cum natura & conditione societatis, quae rationem quamdam & ius fraternitatis habere creditur, l. verum. 63. pr. hoc tit. aliquid invitum recedere in communiōe; quippe cuius materia discordias inter non contentientes excitare solet, l. cum pater. 77. §. dulcissimis. 20. de legat. 1. Adeo autem visum est, ex natura esse societatis: unius dissensu totam dissolvi, ut quavis ab initio conveniret, ut societas perpetuo duraret, aut ne liceret ab ea resistere invicem ceteris; tamen tale pactum, tanquam factum contra naturam societatis, cuius in aeternum nulla coitio est, nulla. 70. hoc tit. continere liceat, l. 14. ed. Nam quod Paulus scribit, l. 1. ed. societatem etiam in perpetuum coiri posse, nihil aliud significat, quam sine ulla temporis praescriptione, aut donec socii vivant: quae conventio non hoc operatur, ut non liceat abire, sed ut foro lapsu temporis non finiat societas. Porro autem renuntiatione dissociamur aut voluntate aperta, aut tacita. Aperta, cum ceteris annuntiat ut res suas sibi habeant atque agant, d. l. 63. in fin. ed. Tacita voluntas renuntians tribus his factis evidenter agitur. 1. Novatione actionis pro socio ab uno ex sociis facta, l. actio. 65. pr. ed. quod etiam significat Ulpianus, cum dicit societate etiam ab actione seu ab interitu actionis distrahi, d. l. 63. §. ult. 2. actione pro socio ab uno adversus alios infirmata distrahende societatis causa, d. l. actio. 65. in pr. junct. §. pen. add. vni vni, Salic. in l. §. C. eod. 3. cum separatim agere coeperint, & sibi

quique negotiari, l. itaque. 64. ed. veluti si Typographi aliquot, qui antea communibus sumptibus libros imprimendos curabant, postea singuli domi suae sibi imprimere coeperint, & commune impendium facere desierint, tacite renuntiat societati intelliguntur.

Si quis callide renuntiaverit] Quavis renuntiatio quantumvis infidiosa, haereticus valet, ut renuntians non quilibet renuntiantem liberat a sociis, sed ea solum, quae injuria caret. Injuria autem renuntiatio habet, non tantum si callide & malitiose facta sit, cuius exemplum hie proferitur verum etiam, quae facta sit absenti, quoad is scierit, l. 17. §. 1. ed. item si facta intemptive, id est, ante tempus conventionis, nisi ex nova causa, l. 14. & 2. segg. ed.) aut eo tempore, quo res in communem negotiationem coemptas vendi non expedit, ita ut non privatum unius e sociis, sed societatis interfit, eam non dirimi. Qui sic renuntiat, damni participes, lucri experti manet, d. l. 7. §. 1. l. actio. 65. §. 3. §. 5. & 6. edem.

Veluti si totorum bonorum socius] Expresse mentionem tantum facit loci omnium bonorum, qui propter hereditatem obvenerint renuntiant, ut & Jurisconsultus in d. l. actio. 65. §. 3. quoniam ut commodum hereditatis uno acquisitae communicetur, extra causam societatis omnium bonorum aut specialem conventionem locum non habet, l. 3. §. 1. l. 7. ed.

Quod non captaverit] Si renuntians lucri aliquod post renuntiationem obvenerit, quod in renuntiatione non spectavit captavitque, id communicare non cogitur: quia nec dolum in eo admittit, d. l. actio. 65. §. 3.

Cui dolose renuntiatum est] Cui dolose renuntiatum est, si nihil exis lucri, quod post renuntiationem aliunde quisque, renuntians communicare tenetur: quoniam avara & fraudulenta renuntiatio renuntiantem quidem a sociis non liberat, socios tamen liberat a renuntiante, d. l. actio. 65. §. 3.

TEXTUS.

De morte.

5. Solvitur adhuc societas etiam morte socii, quia qui societatem contrahit, certam personam sibi eligit. Sed & si consensu plurium societas contracta sit, morte unius socii solvitur, etsi plures super sint: nisi in coeunda societate aliter convenerit.

NOTAE.

5. Nisi, &c. aliter convenerit] Id est, ut uno mortuo nihilominus inter superstites societas continueretur, d. l. 65. §. 59. Quamvis autem haeres in societatem non succedit, tenetur tamen actione pro socio ex obligatione antea nata,

item ut bonam fidem praestet & acti etiam culpam in eo, quod ax antegello pendet, d. l. 65. §. 9. l. 39. & seq. ed.

COMMENTARIUS.

- 1. Cur visum, ut morte eo vel unius de pluribus tota solvantur societas: & quo id pertinet; num. 3.
- 2. Ratum esse conventionem, ut mortuo uno, inter superstites societas perseveret.

Etiam morte unius socii societas solvitur, l. 1. d. §. 1. l. nemo. 35. l. cum duobus. 52. §. idem. 9. l. adeo. 59. l. verum. 63. §. ult. l. actio. 65. §. morte. 9. hoc tit. Et hoc genus distrahende obligationis societatis proprium est, recedens ab illo communi, quo placet, haerem in eadem obligationem & idem jus, quod defuncti fuit, succedere, §. ult. praec. tit. l. haeres in omne. 37. de acq. her. l. haereditas. 62. de reg. jur. Sed admiffum in societate ex natura huius contractus: atque eadem ratione, qua in mandato quoque placet morte mandatarii solvi mandatum; nimirum quia in societate non tantum res familiaris, ut fere in aliis contractibus, verum insuper etiam fidei & industriae, quae ad haeredes non transeunt, contemplatio versatur. Nam, ut in textu dicitur, qui societatem contrahit, certam personam sibi eligit, cuius scilicet fidem, industriam, res & facultates sequatur. Uique adeo autem morte socii dirimi societatem placet, ut nec ab initio pacisci possimus, ut haeres in societatem succedat, d. l. nemo. 35. d. l. adeo. 59. hoc tit. quasi & tale pactum naturae societatis repugnet, ut quis invidus socius efficiatur, cum non vult, d. l. actio. 65. §. societas. 11. ed. Exceptae tamen sunt societates vefigialium, in quibus huiusmodi conventiones ob publicam utilitatem admiffae manetque hoc casu societas etiam post mortem, nisi forte is mortuus sit, cuius contemplatione positiffimum societas coita, aut sine quo ea administrari non possit, d. l. adeo. 59. l. verum. 63. §. in haer. 8. ed.

Sed & si consensu plurium] Et si plures, quam duo, societatem coierint, & unus tantum ex hie mortuus sit, totam tamen societatem dissolvi placet, id est, non tantum dissolvi quoad personam haeredis defuncti, sed ita, ut nec qui superfunt, societati obligentur, d. l. actio. 65. §. morte. 9. hoc tit. Ratio est, quoniam cum plures societatem coeunt, alii aliorum contemplatione ad eam accedunt, ut proinde vel uno sublato, amplius in societate manere nolle videantur.

Nisi in coeunda societate aliter convenerit] Si 2 in contrahenda societate inter plures nominatim convenerit, ut uno mortuo nihilominus inter eos, qui superstites futuri sint, societas maneat, rata est inter vivos & consentientes conventio, d. l. actio. 65. morte. 9. Neque, quod putat D. Hotomannus, hanc conventionem Ulpianus improbat, l. 35. l. cum duobus. 52. §. idem. 9. l. E e e e 3

adeo. 59. eod. Confundit Hotomannus duo diffimilia pacta: pactum, quo placet hæreem in societatem succedere, quod ab Ulpiano improbat; & pactum, quo inter plures societate contrahentes cavetur, ut uno mortuo inter superstites societas continueatur. Quod valere post Paulum in *d. l. actione. 65. §. morte.* 3. tradit Justinianus hic. Illud obiter monendi sunt, cum morte socii solvi dicitur societas, id non eo pertinere, ut hæres focii non teneatur adione pro socio ex ea obligatione, quæ stante societate nata est, aut ut non proponatur in eum actio, ut bonam fidem præstet, & acti etiam culpam in eo, quod ex antegesto pendet, *d. l. rem. 25. §. l. seq. d. l. verum. 63. §. in hæredem. 8. d. l. actione. 65. §. morte.* sed ut intelligamus, hæredem necque socium esse, neque in ullam partem commodi aut incommodi, quod ex ea societate esse possit, in reliquum tempus vocari.

TEXTUS.

De fine negotii.

6. Item si alicujus rei contracta societas sit, & finis negotii impostus est, finitur societas.

COMMENTARIUS.

Si societas certæ alicujus negotiationis causa inita sit, puta vini aut frumenti ad certam quantitatem emendi vendendique, sine negotio impostus, id est, empto distrachoque vino aut frumento societas extinguitur, *d. l. actione. 65. §. item. 10. d. l. verum. 63. §. ult. eod.* Sed in eo nihil proprium videtur societatis; upote cui ea lex ab initio dicta sit. Idem est, si ad certum tempus contracta sit societas: nam exacto tempore ea expirat, *fac. d. l. actione. 65. §. item. qui. 6.*

TEXTUS.

De publicatione.

7. Publicatione quoque distrahi societatem manifestum est, scilicet si universa bona socii publicentur: nam cum in ejus locum alius succedat, pro mortuo habetur.

COMMENTARIUS.

Quod Paulus *d. l. actione. 65. §. publicatione. no. 12. hoc tit.* unde hic locus desumptus est, dicit, publicatione bonorum socii distracti societatem, hoc Modestinus & Ulpianus dixerunt, societatem solvi capitis deminutione, *l. 4. §. 1. d. l. verum. 63. §. ult. eod.* Intelligitur enim capitis deminutionem maximam & mediam, cum socius severitate sententæ aut in servitutem redigitur, aut in insulam deportatur,

quo casu bona damnati publicari solent, *l. 1. de bon. damn. l. 8. §. 1. & 2. qui cessant, fac.* Poterat hæc species diffociationis etiam ad præcedens genus referri, ad eam videlicet, quæ morte socii contingit. Quibus enim libertas aut civitas adempta est, hi jure civili pro mortuis habentur, eoque pertinet, quod dicitur in *d. l. verum. 36. §. ult.* homines interire aut morte, aut maxima & media capitis deminutione. Sed & alia ratione ad sequens genus referri potest VINN. Atqui si oberatus bonis cedit, bona non publicantur, sed venduntur, nec is pro mortuo habetur, cujus substantia venit, sed cujus bona ob delictum consecrata publicatæ sunt. Vid. *l. 63. §. 10. l. 58. l. 65. §. 1. & 2. ff. pro soc. HEIN.*

Alius succedat] Intelligit fideum, qui bona damnatis ablata occupat, & sibi vindicat, *l. ult. de bon. cor. qui ante sent. vel mort. sibi cedit. &c.*

TEXTUS.

De cessione bonorum.

8. Item si quis ex sociis mole debiti prægravatus bonis suis cesserit, & ideo propter publica & privata debita substantia ejus veniat, solvitur societas. Sed hoc casu si adhuc consentiant in societatem, nova videtur incipere societas.

NOTÆ.

8. Bonis suis cesserit] *dist. l. 65. §. 1. Hoc Modestinus dixit, egestate diffociari, l. 4. §. 1. eod.*

COMMENTARIUS.

Pothremo etiam egestate unus socii societas solvitur, *l. 4. §. 1. hoc tit.* egestate scilicet extrema, id est, bonorum omnium, aut tantum non omnium amissione. Nam cum societas contrahatur bonorum in commune querendorum causa, non magis bonis sublati societatis locus esse potest, quam sub lata persona socii. Amittuntur bona aut civitate salva, veluti cessione, id est, si socius ære alieno oppressus bonis suis creditoribus cesserit; eaque à creditoribus distracta fuerint, *l. 3. de ess. bonor.* ac tum etiam societatem dari placet, *hoc text. & d. l. actione. 65. §. 1. eod.* aut civitate una cum bonis amissa, ut in specie præcedente: nam publicatione bona amitti, ipsum verbum publicationis satis indicat: eaque consideratione illa quoque ad hanc rationem dissolvenda societatis referri potest. Sed & decoctione bona amittuntur & pereunt. Cæterum decoctione sola societatem solvi negat Strachæa de decoct. part. 2. n. 47. nisi ea ad manifestam egestatem socium redeperit, *arg. d. l. 4. §. 1. Quod & D. Tuld. probat. com. hic. cap. 7.* Non puto autem, quod traditur de dissolutione societatis ob amissionem

bonorum, locum habere eo casu, quo nihil pecunie in societatem collatum est, aut quo ille, qui oderam tantum contulit, bona salva civitate amittit, nisi forte ob bona amissa separatam operam præstare nequeat.

si adhuc consentiant] Nihil prohibet, cum focio, qui bonis cedit, renovare societatem: quippe qui cum civis maneat, alia bona acquirere potest, vel operis sui vel alieno beneficio, *l. 6. de ess. bon.*

TEXTUS.

De dolo & culpa à focio præstandis.

9. Socius focio utrum eo nomine tantum teneatur pro socio actione, si quid dolo commiserit, sicut is, qui deponi apud se passus est: an etiam culpa, id est, desidia atque negligentia nomine, questum est. Prævaluit tamen, etiam culpæ nomine teneri eum. Culpa autem non ad exactissimam diligentiam dirigenda est. Sufficit enim talem diligentiam communibus rebus adhibere focium, qualis suis rebus adhibere solet. Nam qui parum diligentem focium sibi admittit, de se queri, sibi quoque hoc imputare debet.

NOTÆ.

9. Socius focio] Ex Gajo *l. 72. h. t.* Actio pro focio ex utroque latere directæ est: nam utriusque loci par est conditio.

Qualis suis rebus adhibere] Id est mediam, qualem plerique patresfam. suis rebus adhibent, *l. 11. de per. & comm. rei vend. l. 35. §. 4. de contr. empr. l. 14. de pign. act.* Levem itaque culpam, non etiam levissimam focius præstat. Quod & ipsum convenit regulæ de contractibus, qui utriusque gratia fiunt, *d. l. 5. §. 2. eod.*

De se queri] Eadem ratione utitur *sup. §. ult. quis. mod. re contr. ob. ad* excludendam culpam levem. Certior est illa, quam modo attulimus, quod in hoc contractu omnium versatur utilitas.

COMMENTARIUS.

- 1 Nullam videri probabilem rationem dubitandi, utrum focius doli damnum, an etiam culpæ, seu negligentia nomine obligetur?
- 2 Ad quem diligentiam gradum culpa in iudicio societatis exigenda?
- 3 Nodus Gordius, quem necesse l. 32. depof. solvitur.

4 Fortior ratio, ob quam focius mediâ præstatione diligentia obligatur, quam qua hic in calce assertur.

Hæc etiam sunt apud Gajum *l. focius. 72. hoc tit.* cujus verba hic transulerunt Commentatores. Habet autem hic locus majorem difficultatem, quam vulgo interpretes opinantur. Illud constat, societatem esse ex numero eorum contractuum, qui utriusque contrahentis gratia fiunt, in quibus juxta regulam traditam in *l. 5. §. 2. commod. l. ubi nominatim quoque societate* mentione fit, & dolus culpa præstat. Sed & illud certum est, appellacione culpæ, quæ est absolute ponitur, aut dolo opponitur, levem perpetuo significari, latam culpam comprehendere nomine doli. Vid. *sup. §. 2. quibus. mod. re contr. ob.* Quapropter nulla videtur esse probabilis dubitandi causa, utrum focius doli nomine dumtaxat, sicut depositarius, an verum etiam ob culpam seu desidiam ac negligentiam teneatur: quod tamen questum esse ait hic Justinianus, & ex veteribus Ulpianus in *l. cum duobus. 52. §. 2. eod.* Illa sane dubitandi ratio satis iusta non est, quod focius propter suam partem causam habet gerendi: quidem hoc à culpa neminem excusare potest; id tantum facit, ut culpa non æquidem oppositu diligentia summæ gradus; id est, ne præstetur culpa levissima, *l. heredes. 25. §. non tantum. 16. fam. erise.* Fortassis ideo de eo dubitatum putaveris, quia ut in calce hujus *§. & d. l. focius. 72.* dicitur, is qui parum intelligentem locum sibi addivit, de se queri, tæque id facilitati acque incurie imputare debet. Et sane hæc rationem Justinianus & Gajus alibi asserunt, tantquam ob quam placeat, depositarium dolum tantum, non etiam culpam aut negligentiam præstare. *§. pen. sup. quib. mod. re contr. ob. l. 1. §. si quoque. §. de ob. & nã.* Verum iidem hoc loco, *& d. l. focius. 72.* eo argumento utuntur, non ut probent, focium de dolo tantum teneri, sed ut probent, eum compellendum non esse ad præstandam exactissimam diligentiam, sive, quod idem valet, sufficere si mediam diligentiam adhibuerit, & culpa, exigenda ad communem hominum modum, careat. Sed non est, quod in eos torqueamus, cum alia & certa ratio sit, quæ manifestè efficit, ut in societate non modo dolum, sed etiam culpa præstetur; nimirum quia, ut jam diximus, commodum societatis ad omnes focios pertinet: que res etiam aperte focios separat à depositario, qui onus tantum sustinet, commodi nihil expectat. Cæterum in hoc posita non est tota hujus loci difficultas. VINN. Immo iustissima videtur fuisse dubitandi ratio: Quod levem culpam præstare debeat focius, luadere videbatur natura contractus, ad utriusque emolumentum comparati. At cum hic contractus id singulare habeat, ut & focium sibi quique adsumat, & si eum parum diligentem esse videat, illum suas res habere

jubere possit; nulla videbatur ratio, cur focus eam a socio diligentiam exigeret, quam diligentes patresfam. in rebus suis adhibere solent, cum ordinaria ejus diligentia contentus, eum & elegerit, & focum sibi retinuerit. Quare demum placuit media sententia, ut levem quidem culpam praestet focus, sed non in abstracto, uti vocant, verum in concreto, id est, non talem praestet diligentiam, qualem frugi patresfamilias adhibere solent, sed qua ipse focus in rebus suis utitur. Atqui lata culpa reus est, qui minus diligens est in rebus alienis, quam in suis l. 32. ff. de sep. Id quidem verum in his contractibus, in quibus culpa levis in abstracto praestanda. Sic enim verum est, culpam levem esse, si quis non eam diligentiam adhibet, quam adhibet patresfamilias diligens: lata profecto culpa reus erit, qui in alienis rebus, ne ea quidem diligentia utitur, qua uti solet in suis. Plura eam in rem alibi diximus. HEIN.

Qualem suis rebus adhibere solet] Didicimus focum suo non modo eo nomine teneri, si quid dolo commiserit, verum etiam nomine culpa ac etiam: atque in hoc distare focum ab eo, cui res custodienda data est, seu depositario, qui dolum praestet dumtaxat. Porro nunc docerem, ad quem gradum diligentiae culpa in iudicio societatis examinanda sit, quod & ipsum dubio carere videretur, si in societate quoque regulam de contractibus, quae utriusque utilitatem tangunt, servari placet, & culpa nomine ex usu juris auctorum levem tantum accipimus, non etiam levissimam. At Justinianus, culpam in societate non ad exactissimam diligentiam dirigendam esse, sed sufficere talem diligentiam communibus rebus focus adhibere, qualem suis rebus adhibere solet. Quae sunt ipsissima verba Gaji in d. l. socius. 72. hoc tit. Hic verò nobis pene indissolubilem nodum necesse responsum Celsi in l. quod Nervae. 22. de sep. ubi Jurisconsultus referet & probat, quod Nervae dixit, latiore culpam dolum esse, scilicet vi & effectu, ut non minus, quam dolus in deposito praestetur. Hujus autem culpa reum esse ait, qui minus diligens est in rebus alienis, quam in suis, sive, ut loquitur Jurisconsultus, qui non ad suum modum curam in deposito praestat. At nihil amplius Justinianus a socio exigere videretur: inter quem tamen & depositarium hanc ipse differentiam antea constituit; quod focus praes-

ter dolum etiam culpam & negligentiam praestet, depositarius non item. Et cujus igitur rei praestatio locum a depositario segregat? Non aliter videretur hic nodus expectari posse, quam si dicamus, Jurisconsultos aliquando eum, qui rem alienam aut communem negligentius habet, quam suam, ponere in lata culpa & proxima dolo, quam etiam praestet depositarius: aliquando verò id factum adscribere culpa levi & negligentiae, quam praestet focus, depositarius non praestet. Illud Celsus facit in d. l. 1. 1. 1. Nervae 22. de sep. hoc alii passim, ut Justinianus hic Gajus in d. l. socius. 72. item Paulus l. haeredes. 25. §. non tantum. 16. fam. et c. l. in rebus. 17. de jur. dot. & Ulpianus l. 1. de re. vel. et ration. distr. sed animadvertendum est, Celsum expressè proponere ignavam aliquam & dissolutè negligentem, id est, talem, qui nec, ut ait ipse, ad eum modum diligens sit, quem hominum natura desiderat. Hunc aut, si ne ad suum quidem modum curam rei aliena praestet, reum esse culpae latioris, doloque proximam. Et merito, quoniam nullum hic aliud extremum dari potest. At extra hunc casum, in homine videlicet diligenti ad communem modum, seu bono alioqui & frugi patresfam. si quando is conductam in suis rebus diligentiam in re aliena aut communi omiserit, levem culpam id reputabimus; atque omnino existimandum est, curam diligentem hominis considerari, quoties simpliciter ea diligentia in re aliena ab aliquo exigitur, quam praestare solet in rebus propriis, argum. d. l. quod Nervae. 33. de sep.

De se quae sitque hoc imputare] Hae ratio efficiere videntur, ut ne media quidem diligentia a socio exigenda sit, per l. 1. §. si quoque. 5. de oblig. et actum. et §. pen. sup. quib. mod. re contr. obligat. Sed in ea societate ea ratio idem non evincit, quia ex adverso alia est & fortior, ob quam iustum sit focum praestantem media diligentiae adstringi; nimirum quia in hoc contractu omnium veritatis utilitas: tantum hoc efficit, ut a socio non sit exigenda diligentia summa atque exactissima, quam forte aliquis putet a socio praestandam esse, propterea quod ea societatis natura est, ut diligentiam quamdam atque industriam sociorum desideret, quam ipsam etiam singuli in se suscipere & tacite praestare videntur.

TITULUS VIGESIMUS SEPTIMUS.
DE MANDATO.

Dig. Lib. 17. Tit. 2. C. Lib. 4. Tit. 35.

Continuatio. Definitio mandati, ejusque per partes explicatio: & alia scitu in primis necessaria.

Superest contractuum, qui consensu obligationem patiunt, species quarta & postrema, mandatum videlicet. Mandatum, (quod a manu, quae fidei symbolum est, dictum patitur,) est contractus, quo aliquid gratuito gerendum committitur & suscipitur. Aio gerendum, quoniam mandare non est quovis modo committere, sed committere aliquid gerendum: quo admonemur, commendare aliquem non esse mandare, eumque, qui simpliciter amicum commendat, non obligari, eamque quid in eum propter commendationem istam collatum fuerit, fac. l. si vero. 12. §. cum quidam. 12. hoc tit. Unde vulgo dicitur, verba aut scripta commendataria non inducere obligationem mandati, l. si de commissis. 11. §. 2. de legat. 3. An & quatenus quis obligetur ex litteris crediticiae vel commendatitiae, in favorem alterius scriptis, si earum contemplatione quid creditum sit; vid. Gomez. 2. var. resol. 13. n. 5. Christin. vol. 3. decif. 34. n. 6. Gloss. & DD. in l. si litteras. 7. C. hoc tit. l. Lucius. 24. de fideiuss. l. si vero. 12. §. cum quidam. 12. hoc tit. Aio committitur & suscipitur. Nam mandatum uno rogante, altero recipiente perficitur. Est etiam mandatum verbi proprietate tantum designat factum mandantis; tamen pro toto contractu passim accipitur & factu utriusque; veluti cum dicitur mandatum contrahi, mandatum gratuitum esse oportere, obligationes, actiones mandati, &c. quod & in aliis appellationibus observatur, ut in stipulatione, acceptatione, fideiussione. Cur dixerim gratuito, exponam inf. sub §. ultimo. Suscepto mandato statim ex consensu nascitur obligatio, & qui suscepit, suscipio consummare, & vicissim qui mandavit, eum indemnem praestare debet: eoque nomine mandanti competit actio mandati directa, mandataria contraria, pass. vi. et C. hoc tit. Cum autem mandati obligatio consensu consistat, consequens est, posse & per nuntium & per epistolam mandatum contrahi: nec referre, quibus verbis interponatur, rogo, an volo, an mando, an quo alio, ex quo mandatum intelligatur, l. 1. pr. §. 1. et 2. eodem. Quin interdum etiam tacite mandatum contrahi intelligitur, veluti si patiar aliquem pro me fidei jubere, aut ab alio mandari, ut mihi credatur, l. 6. §. 2. l. qui patitur. 18. eod. Praemittuntur hoc titulo varii fines & formae mandandi: materia, effectus, contraria accidentia, & affinia dein sequuntur.

TEXTUS.
Divisio à fine.

Mandatum contrahitur quinque modis, sive sua tantum gratia aliquis tibi mandet, sive sua & tua, sive aliena tantum, sive sua & aliena, sive tua & aliena. At si tua tantum gratia tibi mandatum sit, supervacuum est mandatum, & ob id nulla ex eo obligatio, nec mandati intervos actio nascitur.

NOTA.

Mandatum contrahitur] Ex Gajo l. 2. h. e. Mandare est gratuito aliquid gerendum committere. Vid. inf. in comm.

COMMENTARIUS.

Mandatum varias recipit divisiones. Nam aliud est expressum, aliud tacitum, l. 6. §. 2. l. qui patitur. 18. hoc tit. Ab objecto dividitur in generale, quod universa alicujus negotia continet, & speciale, quod quaedam, aut unum tantum. Illud vulgo subdividi solet in generale simplex, & cum libera. De quo non nihil diximus sub §. nihil autem 42. sup. de ver. divis. Hoc etiam pro conditione negotiorum, prout illa aut judicialia aut extrajudicialia sunt, distingui potest. Hic alia proponitur divisio, sumpta à fine, eaque quinque parita, quod scilicet mandatum contrahatur vel mandanti tantum gratia, vel mandantis & mandatarii, vel aliena tantum, vel mandantis & aliena, vel mandatarii & aliena. Quae eadem extat apud Gajum l. 2. hoc tit. Unde etiam sequentes §§. descripti sunt. In quibus singulae istae formae exemplis illustrantur. Poterat hic addi & sexta species, quando trium personarum gratia mandatum intervenit, mandantis, mandatarii, & aliena, cujus exempla in l. 8. §. 3. et 4. eod.

At si tua tantum gratia] Quod mandatum solum mandatarii gratia interponitur, forma tantum externa mandatum est, revera consilium potius, quam mandatum: & ideo vim obligandi non habet. Vid. inf. §. tua tantum. 7.

TEXTUS.

Si mandantis gratia mandetur.

1. Mandantis tantum gratia intervenit mandatum, veluti si quis tibi mandet, ut negotia ejus gereres, vel ut fundum ei emeres, vel ut pro eo sponderes.